

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НЕЙТРАЛІТЕТУ У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

Дирда А. О.

Аспірантка кафедри країнознавства Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник: доктор політичних наук, професор П. М. Ігнат'єв.

Анотація. У статті розглядаються особливості виникнення, формування та еволюції нейтралітету у зовнішній політиці європейських держав. Розкрито взаємозалежність між зовнішньополітичними постулатами на різних історичних етапах та основними параметрами міжнародної системи в розрізі її еволюції. Увагу зосереджено також на особливостях набуття європейськими державами нейтралітету. Добровільне чи вимушене набуття такого статусу особливо відчутним стало на зламі 1980-1990-их рр., коли в період формування нової системи міжнародних відносин нейтральні країни отримали можливість переглянути зовнішньополітичні концепції і самостійно визначити власні місце та роль в європейській та світовій архітектурі безпеки. Зокрема, у статті проаналізовано процес набуття нейтральними державами членства в ООН, ЄС та розвитку співробітництва з НАТО. Тому об'єктом науково аналізу також стали теоретичні засади зовнішньої політики вказаних держав, які істотно модифікувалися в контексті змін на міжнародній арені.

Ключові слова: нейтралітет, позаблоковість, неприєднання, «холодна війна», НАТО, ЄС, безпека.

Постановка проблеми. Припинення біполярного протистояння спровокувало кардинальні зміни у співвідношенні сил на міжнародній арені, що стало однією з основних тенденцій сучасного постбіполярного світу. Однією зі складових трансформації сучасної системи міжнародних відносин стала зміна поведінки акторів міжнародних відносин та виникнення нових умов у середовищі їх взаємодії.

Зміна статусних характеристик акторів міжнародних відносин особливо гостро відчувається на тлі новітніх тенденцій міжнародних відносин. З припиненням функціонування елементів колишньої системи європейської безпеки, що спиралася на баланс сил у протистоянні великих груп країн, з поширенням процесів європейської інтеграції на військову і зовнішньополітичну сфери у постбіполярному світі особливо гостро постає завдання вироблення нових надійних механізмів безпеки, створення сучасної системи вирішення європейських проблем.

Зазначені проблеми суттєво вплинули на інститут нейтралітету, який є однією з найстаріших форм зовнішньополітичної стратегії окремих держав. Ще недавно його потенціал здавався повністю вичерпаним і непридатним для сучасних міжнародних відносин, де глобалізація не дозволяє жодній з країн світу залишатися осторонь від численних міжнародних проблем. Незважаючи ні на що, політика нейтралітету незмінно залишається в міжнародній практиці. Вона доводить свою життєздатність. Європейські нейтральні держави не тільки зберігають, але й істотно розширюють в останні роки свій вплив. Безперечний науковий інтерес становить питання еволюції зовнішньої політики нейтральних держав Європи у сучасних умовах. Вивчення сучасної політики нейтральних держав Європи дозволяє виявити потенціал традиційно вживаних ними дипломатичних, політич-

них, економічних та інших несилових мирних методів, що забезпечують безпеку і стабільний розвиток зовнішніх зв'язків.

Мета статті – визначення особливостей набуття державами нейтрального статусу та його еволюції з урахуваннями обстановки на міжнародній арені, поточного балансу сил та існуючих національних інтересів держави та зовнішньополітичних пріоритетів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У роботі використані праці авторитетних науковців у галузі міжнародних відносин, статті з наукових журналів українською, російською та німецькою мовами.

В українській, як і в російській політичній науці, відсутні комплексні дослідження проблем інституту нейтралітету і трансформації його концепту в умовах глобалізації в тому числі. Існуючі публікації загалом торкаються деяких окремих аспектів і мають формат статей – це праці В. Вдовенко, Г. Перепелиці, В. Ціватого, В. Кружкова, Г. Яворської, Н. Мельник.

Аналізуючи найбільш помітні вітчизняні наукові доробки, окремо слід відзначити праці В. М. Вдовенко, в яких запропоновані авторські визначення понять «нейтралітет» і «позаблоковість», що найбільш адекватно стосуються сучасної системи міжнародних відносин; досліджено політику нейтралітету і позаблоковості в сучасній архітектурі європейської безпеки і обґрунтовано доведено, що нейтральний статус залишається ефективним засобом політики держави в умовах нестабільності міжнародної системи, і таким чином, може використовуватися державами, які перебувають у стані геополітичної ідентифікації. Досить корисними також є наукові доробки Н. А. Мельник, у яких проаналізовано і вдосконалено класифікацію видів і форм нейтралітету, з'ясовано особливості впливу глобалізаційних процесів на сутність концепції нейтралітету, визначено основні аспекти трансформації концепту нейтралітету, які детерміновані глобалізацією.

В радянській історіографії існує декілька узагальнюючих праць, в яких досліджується феномен нейтралітету. Їх спільними ознаками є широка документальна база і яскара ідеологічна спрямованість, властива всім гуманітарним працям того часу. Однак ідеологізація висновків не применшує значення цих наукових доробків і дослідження фактичного матеріалу, уведення в науковий обіг нових джерел щодо процесу становлення нейтралітету. До таких праць слід віднести монографії Б. Н. Ганюшкіна, Ю. М. Прусакова, Л. А. Моджорян. У працях Б. Н. Ганюшкіна вперше в радянській історіографії розроблена класифікація видів і форм нейтралітету, простежена еволюція формування нейтралітету під час війни і постійного нейтралітету, визначені дефініції видів нейтралітету.

Особлива увага приділяється проблемі нейтралітету і позаблоковості України. Аналіз наукової літератури дозволяє констатувати, що розвиток концепту нейтралітету щодо України не є глибоко розробленою проблемою. Серед загального наукового доробку з досліджень зовнішньополітичних пріоритетів та еволюції зовнішньої політики України слід відмітити дослідження С. Андрущенко, О. Антонюка, Б. Гаврилишина, В. Гречанінова, О. Дергачова, В. Заблоцького, М. Капітоненка, В. Копійки, О. Коппель.

Питання, пов'язані з концепцією нейтралітету широко вивчаються західноєвропейською політичною наукою. Серйозного поштовху подальшому дослідженню проблем нейтралітету надали зміни, що сталися у світовій політиці у зв'язку з розпадом біполярної системи, формуванням нового міжнародного устрою і системи безпеки. Ґрунтовно досліджена трансформація концепції нейтралітету, пристосування її до динамічних умов світової політики в працях М. Гелера, Р. Біндшедлера, Т. Райтера. Зокрема, Е. Рейтер, М. Гехлер, Е. Сухаріп, В. Хюммер, досліджуючи окремо перспективи розвитку зовнішньої політики Австрії, прогнозують відхід країни від принципів нейтралітету.

Джерельну базу також складають декілька груп документів. Насамперед, це договори й угоди щодо нейтрального статусу європейських країн, які дають змогу дослідити еволюцію концепту й інституту нейтралітету в Європі, а також основоположні документи ООН, ЄС та НАТО, аналіз яких дозволяє виявити відповідність нейтральної зовнішньої політики європейських держав участі у основних безпеково-політичних структурах.

Основні результати дослідження. У даний час до числа нейтральних держав Європи відносяться Швейцарія, Австрія, Швеція, Фінляндія та Ірландія.

Слід наголосити, що Швейцарія – перша європейська держава, яка отримала статус постійного нейтралітету. Вже в XIV ст. в договорах окремих кантонів з сусідніми державами вживався термін «*stillsitzen*» – аналог сучасного постійного нейтралітету [1, с. 20]. У 1647 р. під впливом Тридцятилітньої війни на князівській раді у Вілі було прийнято рішення про створення збройних сил федерації для захисту нейтралітету. З цим внутрішньополітичним актом пов'язують початок озброєного нейтралітету Швейцарії. Джон Рудольф Ветштайн (бургомістр Базеля) добився у вестфальському Мюнстері у 1648 р. зовнішньополітичного визнання незалежності Швейцарії [2, с. 10].

У 1848 р. нейтралітет Швейцарської Конфедерації отримав законодавче закріплення і в Конституції країни. Слід підкреслити, що постійний нейтралітет Швейцарії було саме визнано, а не накладено не неї. Відповідний документ – Акт відносно визнання та гарантії постійного нейтралітету Швейцарії та недоторканності її території – ніяк не вимагав приєднання до нього самої Швейцарії, він просто констатував згоду великих європейських країн, що «користі європейської політики потребують нейтралітету, недоторканності Швейцарії і незалежності її від будь-якого стороннього впливу» і що «Швейцарія цілком достойна вигод, що за нею затверджуються». Вважається, що наявність документу, аналогічного процитованому, дозволяє говорити, що нейтралітет є гарантованим [3, с. 16].

Національні особливості сприйняття засадничих конституційних принципів справляють суттєвий вплив на державну політику, в т. ч. на зовнішню політику та політику безпеки. Швейцарці дорожать своїм нейтралітетом і впевнені, що «нейтральний статус не лише захистив Швейцарію від війни, але й допоміг уберегти країну від розпаду, оскільки її різномовні громади в разі конфлікту могли б піддатися спокусі підтримати ті чи інші воюючі сторони» [1, с. 21]. Виразним свідченням національних особливостей швейцарської політики та, насамперед, ставлення до нейтралітету, може слугувати маловідомий широкому загалу факт приєднання Швейцарії до ООН. Лише в 2002 р. на другому референдумі з цього приводу (перший проводився у 1986 р.) більшість швейцарців виступили за вступ до ООН. У декларації про вступ зазначається: «Швейцарія є нейтральною державою, статус якої закріплений міжнародним правом. Нейтральною вона залишається і в якості члена ООН» [2, с. 9].

Не менш цікавим є ставлення Швейцарії до процесів європейської інтеграції – надзвичайно обережне та виважене з міркувань збереження незалежності, нейтралітету та захисту національних інтересів [4, с. 27]. У травні 2004 р. Швейцарія підписала «другий пакет» секторальних договорів з ЄС, який разом з «першим пакетом» (набрав чинності 1 червня 2002 р.), є свого роду альтернативою вступу Швейцарії до ЄС. Разом з тим, прийнято рішення вважати питання про вступ Швейцарії до ЄС не «стратегічною метою», а тільки «політичною опцією», тобто можливістю [5].

Попри відсутність формального статусу членства Швейцарії в ЄС, її рівень інтеграції з ЄС є дуже високим й очевидно, що формалізація відносин з ЄС не є пріоритетом влади країни. У 1992 р. Уряд Швейцарії навіть подав заявку на вступ до ЄС, яку згодом призупинив (за результатами референдуму), але не відкликав [2, с. 9].

Фактично Швейцарія залишилась єдиною державою Західної Європи, що не є членом ні ЄС, ні НАТО. Хоча, очевидно, не лише безпекові аспекти стримують більш тісну інтеграцію Швейцарії до ЄС. Членство в ЄС може нести загрозу незалежності Швейцарії як одного із світових банківських і бізнесових центрів.

Випадок Австрії дещо делікатніший. Вона пройшла складний і тривалий шлях до нейтралітету. Після завершення Другої світової війни країна залишалася поділеною на зони окупації ворогуючих колишніх союзників: СРСР, США, Великої Британії і Франції [6]. СРСР намагався нейтралізувати Австрію, але через протидію західних країн і самої Австрії усі зусилля виявилися марними. У результаті досягнення компромісу, відображеного в так званому Московському меморандумі, у 1955 р. Австрія в односторонньому порядку проголосила постійний нейтралітет в обмін на договір з країнами-переможцями про визнання її суверенітету і незалежності, в якому, проте, не було вимог про обов'язковість або гарантій такого статусу. 15 травня 1955 р. у віденському палаці Бельведер міністри закордонних справ СРСР, США, Великобританії, Франції та Австрії підписали Державний договір про відновлення незалежної і демократичної Австрії. У договір удалося включити посилання на радянсько-австрійський меморандум від 15 квітня 1955 р. і, тим самим, формально закріпити зв'язок між цими документами. Таким чином, можна говорити формування «договірного» нейтралітету Австрії як результату домовленості основних європейських держав. Постійний нейтралітет Австрії станом на сьогоднішній день є добровільним і, враховуючи історію його набуття, визнаним, тобто він відповідає швейцарській моделі [7, с. 25].

Проголошенням нейтралітету 26 жовтня 1955 р. Парламент Австрії забезпечив досягнення життєво важливої умови для виводу окупаційних військ і здобуття незалежності країни. Австрійський нейтралітет зафіксований у відповідному Конституційному Законі, яким держава зобов'язалася ніколи не вступати до будь-якого воєнного альянсу чи давати дозвіл на розміщення військових баз зарубіжних країн на своїй території». На нейтралітеті Австрії категорично наполягав СРСР, очевидно розуміючи, який саме альянс могла б вибрати країна після виводу радянських військ [8].

У 2001 р. Національна Асамблея Австрії ухвалила нову Доктрину безпеки і оборони. До того часу вона керувалася положеннями Доктрини часів холодної війни (1983 р.). Крім ключових характеристик безпекового середовища, в Доктрині визначені головні напрями розвитку політики національної безпеки, які відбивають радикальні зміни підходів у політиці нейтралітету, а саме – наміри розвивати спроможності участі у спільних операціях; міжнародну співпрацю у сфері виробництва озброєнь, здійснення спільних проектів виробництва озброєнь з метою досягнення синергії, зниження витрат та отримання доступу до технологій; більш ефективного використання можливостей підготовки, участі у спільних навчаннях, здійснення безпекових досліджень у форматі ПЗМ [9].

Однак, австрійський нейтралітет від самого початку був менш «жорстким», ніж швейцарський. Так, майже відразу після ухвалення зазначеного рішення, держава приєдналася до ООН і згодом значно активніше, ніж Швейцарія, долучалася до європейських і глобальних інтеграційних проектів і міжнародних ініціатив [10]. На початку 1960-х років Австрія відрядила перших миротворців до місії ООН. Відень, завдяки геополітичному розташуванню, став штаб-квартирою для багатьох міжнародних організацій і представництв (ООН, МАГАТЕ, ОБСЄ) та місцем діалогу ворогуючих таборів. Наразі Австрія є частиною Євросоюзу (з 1994 р.) і її власна політика, відповідно, перебуває в безпосередній взаємозалежності зі Спільною зовнішньою політикою та політикою безпеки (СЗППБ) ЄС – держава активно впливає на підготовку та ухвалення рішень і, своєю чергою, бере на

себе політичні зобов'язання члена ЄС [11]. Австрія вступила до ЄС без жодних застережень стосовно нейтрального статусу, запровадивши відповідні зміни в національному законодавстві, які дозволяють участь у СЗППБ та її складовій – СПБО. Після ратифікації Амстердамського договору (1997 р.), Національна Асамблея ухвалила зміни до Конституції, які дозволяють брати участь у всіх операціях ЄС із врегулювання криз [12].

На відміну від Австрії, Швеція після розвалу імперії Густава Адольфа завжди дотримувалася значно слабкіших, а інколи й дуже оригінальних форм нейтралітету. З 1814 р. вона починає проводити антивоєнну політику. У 1834 р., побоюючись загрози перетворення Балтики на театр бойових дій офіційно проголосила нейтралітет. Проте шведську позицію щодо нейтралітету було дискредитовано під час Другої світової війни. Після нападу Радянського Союзу на Фінляндію у 1939 р. вона проголосила свій принципово новий статус «неворожості», прикриваючись яким активно постачала зброю, волонтерів і стратегічні матеріали Фінляндії [7, с. 22].

Слід наголосити, що нейтральний статус Швеції, на відміну від Австрії та Швейцарії, не закріплений ні національному, ні на міжнародному рівні. Крім того, його не визнала жодна держава чи міжнародна організація. Тобто, нейтралітет Швеції ґрунтується виключно на її самопроголошенні даного статусу, який, будучи позбавленим жодних гарантій, держава має забезпечувати самостійно [13].

За часів «холодної війни» самопроголошений статус Швеції визначався як «позаблокованість у мирний час, націлена на нейтралітет під час війни». Усілякі спроби лівих сил Швеції в 1960-ті роки нав'язати країні більш «сильні» форми нейтралітету були заблоковані шведським парламентом [14, с. 41].

Водночас, питання інтеграції Швеції до європейських політичних, економічних і військово-політичних структур завжди були дуже контраверсійними і викликали дебати у шведській правлячій еліті та широких колах громадськості. Протягом понад 30 років Швеція постійно відкидала пропозиції приєднатися до Європейського Економічного Співтовариства, а пізніше й до Європейського Союзу, обґрунтовуючи свою відмову необхідністю підтримувати повний державний суверенітет і позаблоковий статус. Тільки в 1991 р., після розпуску ОВД і усунення прямої загрози з боку радянських військ у Центральній Європі і республіках Балтії, Швеція подала заявку на вступ до ЄС. Проте й дотепер вона займає в ЄС певною мірою відокремлену позицію: відкидає ідею спільної європейської оборони, докладає максимально можливих зусиль для найскорішого приєднання до ЄС країн Балтії, вбачаючи в цьому головну запоруку власної безпеки [15, с. 40].

Подібна політика провадиться Швецією і щодо НАТО. Активна кооперація і співпраця з Альянсом відбуваються за всіма можливими напрямками, зокрема в рамках Ради Євроатлантичного Співробітництва, програми «Партнерство заради миру». Водночас, як свідчать результати опитування громадської думки, більшість населення Швеції продовжує підтримувати політику позаблоковості й не поспішає приєднуватися до НАТО чи інших європейських військово-політичних структур [16, с. 31].

Характеризуючи поточні дебати у Швеції щодо майбутньої політики національної безпеки, фахівці шведського Національного коледжу оборони окреслюють такі основні варіанти дій на перспективу:

- продовження політики неприєднання, яка нині визначається як неприєднання в мирний час з метою забезпечення для Швеції можливості бути нейтральною у випадку війни в сусідніх регіонах;
- «нордична кооперація» (передусім із Фінляндією та Норвегією);
- створення балтійської системи регіональної безпеки;

- інтеграція Швеції як повноправного члена до спільної системи європейської оборони;
- повне членство в НАТО [17].

Інтеграція в тій чи іншій формі до існуючих структур європейської і євроатлантичної безпеки виглядає для Швеції найбільш раціональним вибором, попри те, що більшість населення країни ще не підготовлене до такого рішення. Сьогодні Швеція знаходиться до НАТО значно ближче, ніж Австрія, і впевнена в його автоматичній підтримці у разі кризи. Вона наголошує на готовності за потреби швидко змінити свій позаблоковий статус [17]. Таким чином, шведська зовнішня політика демонструє еволюцію від постійного до евентуального нейтралітету.

Набуття Фінляндією нейтрального статусу дещо нагадує австрійську ситуацію. Форму фінської політики нейтралітету можна визначати по-різному для періоду «холодної війни» і в теперішній час. Після Другої світової війни Фінляндія як країна, що приймала участь в бойових діях на стороні Німеччини, була позбавлена свободи вибору відносно режиму забезпечення безпеки. Так, Паризький договір 1947 р. встановив обмеження на розміри фінських збройних сил і заборонив їй мати певні види озброєнь. У свою чергу, договір із СРСР про дружбу, співробітництво і взаємодопомогу від 1948 р. позбавив Фінляндію права приєднуватись до військових блоків і приймати на своїй території війська, ворожі до Радянського Союзу. Фінляндія була, таким чином, нейтралізована і обмежена в правах на самооборону [7, с. 19].

У період «холодної війни» фінська політика на міжнародній арені отримала назву «фінляндизація», яку визначають як гнучку поведінку малої держави по відношенню до більшої і сильнішої держави-сусіда, що здійснюється з метою захисту ключових національних інтересів за рахунок компромісів і певних, часто односторонніх поступок [18, с. 27].

Вступ Фінляндії до ЄС став формально можливим після припинення блокового протистояння, разом з яким зникла і головна причина несумісності політики нейтралітету зі статусом повноправного члена ЄС. Фінляндія у березні 1992 р. офіційно стала кандидатом на вступ. Після референдуму 1994 р. Фінляндія 1 січня 1995 р. офіційно стала членом ЄС. Хоча при вступі до нього Фінляндія підписалася без застережень, вона, тим не менш, ясно заявила про бажання залишатися нейтральною, підкреслюючи, що в новій міжнародній обстановці цей статус сумісний з членством в ЄС [19].

Незважаючи на еволюцію в концепції нейтралітету, принципи нейтралітету все ще апріорі мають достатньо важливе значення і, таким чином, можуть суперечити деяким з принципів і правил, що визначають функціонування ЄС. Саме тому очевидно, чому в документах про вступ до ЄС Фінляндія постаралася визначити нейтралітет як «особливий внесок у справу миру і безпеки в Європі» [15, с. 42].

Питання членства Фінляндії у НАТО провокує дискусії у експертних та політичних колах. Проте більшість висновків зводяться до того, що подібний крок призведе до зміни політичної та безпекової архітектури у Північній Європі та може спровокувати дестабілізацію відносин між Росією та НАТО, північно-східний кордон якого межувати з російською територією. Попри це Фінляндія активно співпрацює з НАТО, зокрема у межах програми ПЗМ (з 1994 р.) [18, с. 28].

На початку 2011 р. стало відомо, що міністерство оборони Фінляндії підготувало своє бачення оборонної політики країни на наступні кілька років у вигляді рапорту, представленого на обговорення уряду і парламенту, Фінляндія планує знизити чисельність військ у воєнний час з 450 тис. до 350 тис. чоловік, продовжувати участь в зарубіжних місіях під

егідою НАТО та інших організацій, а також збільшувати витрати на оборону на два відсотки в рік [20]. У фінському оборонному відомстві вважають, що «Фінляндія як незалежна країна не може покладатися на політичні переговори і повинна за необхідності мати реальний потенціал для відбиття нападу агресора» [7, с. 36; 44]. З урахуванням вищевикладеного, Фінляндія змушена приймати на себе функції провідної військової держави в Північній Європі. У рапорті приділено значну увагу відносинам з НАТО. У документі чітко вказується, що членство в Альянсі було б корисно для Фінляндії і, по суті, єдиною перешкодою для вступу до нього є негативне ставлення фінської громадськості [20].

Таким чином, сьогодні військовий нейтралітет Фінляндії перетворився на чисту формальність. Нині все управління фінськими військами, оперативне планування, озброєння та спорядження відповідають натовським стандартам і вимогам.

Слід підкреслити, що особливо гостро на безпеку парадигму скандинавських нейтральних країн впливають події на сході України, пов'язані з агресивною політикою Російської Федерації. Крім того, у 2013 р. керівництво Швеції було налякане навчаннями ВМФ Росії, коли російська навчальна атака в Балтійському морі застала зненацька шведські ВПС. Фінський уряд повідомляв у серпні 2014 р. про інциденти порушення ВПС РФ повітряного простору Фінляндії. Зазвичай такі випадки фінське керівництво розцінює як неухважність пілотів через масштабну протяжність спільного кордону (понад 1300 км) і не надає їм особливого значення. Проте на тлі порушення РФ існуючих норм міжнародного права щодо України керівництво обох країн насторожилося [21].

На тлі зазначених подій все більшої популярності набуває теза про необхідність «колективної безпеки». Існує три шляхи для її здійснення: непопулярний – вступ до НАТО, досі безрезультатний – зміцнення співпраці з північноєвропейськими країнами, найбільш обговорюваний – поглиблення військового співробітництва між Швецією і Фінляндією з можливістю його переростання в оборонний союз. За підсумками вересневого саміту НАТО у 2014 р. було підписано нову угоду про військове співробітництво, за умовами якої війська Альянсу матимуть право проводити на їх території навчання [22]. Власне, 4-14 травня 2015 р. на узбережжі Норвегії, на головній військово-морській базі ВМС Норвегії Хоконсверн біля Бергену і аеродромі ВПС королівства Сола в Ставангері відбулися спільні навчання військ НАТО та Швеції Dynamic Mongoose 2015 («Швидкий мангуст 2015»). Планування і координацію навчань здійснювало командування підводних сил НАТО (база Норсвуд, Великобританія) [23].

24 січня 2014 р. держави уклали угоду про двостороннє співробітництво в галузі безпеки, на основі якого були створені комісії з оцінки перспектив здійснення цієї ініціативи. Такий варіант розвитку подій видається найбільш імовірним, оскільки зростання уваги Швеції до регіональної безпеки зближує її позиції з Фінляндією [24]. На початку лютого 2015 р. було опубліковано підсумковий звіт про поглиблення військово-технічного співробітництва між Фінляндією і Швецією в найближчі роки, присвячений як короткостроковим, так і довгостроковим перспективам розвитку ЗС Швеції та Фінляндії в їх тісній співпраці. В якості довгострокових цілей військової співпраці між Фінляндією та Швецією визначено: безпека в регіональному контексті, ефективне використання на оборону наявних ресурсів, можливість діяти спільно як всередині Швеції чи Фінляндії, так і на просторах Скандинавії [25].

Особливістю набуття нейтралітету Ірландією стало її географічне розміщення на віддалених острівних територіях. Великобританія – єдиний сухопутний сусід Ірландії, якому доводилося постійно протистояти, що і стало підставою для оголошення у 1938 р. нейтралітету [15]. Слід наголосити, що ірландський нейтралітет є великою мірою засобом

«тримати дистанцію» від свого східного сусіда. Його не закріплено якими-небудь міжнародними угодами. Ірландія проголосила його після повернення Великою Британією під її контроль відкритих портів і зуміла зберегти свій статус протягом Другої світової війни, не піддавшись на тиск з боку союзників щодо надання їм права користатись портами на своєму західному узбережжі. Існують припущення, що заради такого права Велика Британія готова була б погодитись на об'єднання Ірландії [7, с. 32].

Ірландія визначає свій статус як «військовий нейтралітет». Акцент на слові «військовий» означає, що в політичній і економічній сфері країна не є нейтральною. Однак і для неї нейтралітет – тільки засіб. Під час санкціонованого урядом огляду політики нейтралітету у 2000 р. було зазначено, що політика нейтралітету застосовуватиметься доти, доки країна не отримає іншої, більш привабливої з погляду безпеки альтернативи [27].

У системі європейсько-євроатлантичної безпеки Ірландія займає особливе місце як формально нейтральна (а фактично позаблокова) держава член ЄС. Не будучи членом НАТО, Ірландія з одного боку – бере активну участь у НАТО «Партнерство заради миру», а з іншого – не має індивідуальних програм партнерства з Альянсом (які мають, наприклад, Україна або Росія).

Ірландський нейтралітет практично не має «міжнародних гарантій», але на армію ця країна завжди витратила набагато менше інших європейських «нейтральних країн» (зараз – близько 1,3 % ВВП) – цьому сприяє насамперед досить «безпечно» геополітичне розташування – далеко від основних «ліній фронтів». Тому можна вважати, що позиція Ірландії була стратегічно вивіреною: спочатку гнучка стратегія «м'якого» нейтралітету (а фактично позаблоковості) була засобом самозбереження, а зрештою стала засобом розвитку [18].

Рівень актуальності питання можливого вступу до НАТО нейтральних країн залежить переважно від географічного розташування. Віддаленість острівної країни Ірландії від потенційних джерел збройної агресії та наявність одного сухопутного сусіда – Великої Британії (члена НАТО, домінування якого Ірландія остерігається насамперед) – не сприяє зростанню числа прихильників вступу до НАТО [27].

Ірландія чутливо ставиться до положень Лісабонського договору та змін у СЗППБ/СПБО, що можуть мати ознаки набуття ЄС характеристик системи колективної безпеки. Участь Ірландії у спільній європейській обороні заборонена ст. 29.4.9 Конституції. Будь-які зміни можуть бути внесені лише за результатами всенародного референдуму [28, с. 350].

Рівень актуальності питання можливого вступу до НАТО нейтральних країн залежить переважно від географічного розташування. Зрозуміло, що відсутність загрози кордонам Австрії і Швейцарії, які територіально знаходяться всередині НАТО, доповнена історичним досвідом і суспільним менталітетом, робить питання членства в НАТО абсолютно неактуальним для цих країн. Віддаленість острівної країни Ірландії від потенційних джерел збройної агресії та наявність одного сухопутного сусіда – Великої Британії (члена НАТО, домінування якого Ірландія остерігається насамперед) – не сприяє зростанню числа прихильників вступу до НАТО [18, с. 165].

Отже, можна констатувати, що всі європейські нейтральні країни не намагаються попри все зберегти нейтралітет, якого дотримувалися в тій формі, в якій він існував протягом тривалого часу, навпаки, вони намагаються якомога ефективніше використати його у нових умовах, наповнюючи його новим змістом, адаптуючи його до нових реалій міжнародного життя.

Висновки.

1. Відповідно до визначених концептуальних ознак нейтралітету можна зробити висновок, що Австрія та Швейцарія є постійно нейтральними країнами, Фінляндія, Швеція та Ірландія – позаблоковими.

2. Упродовж кількох десятиліть Австрія, Ірландія, Фінляндія, Швейцарія, Швеція забезпечували національну безпеку і оборону, покладаючись на власні сили та міжнародні гарантії їх нейтрального статусу, але співробітництво з міжнародними організаціями (ЄС, ООН, НАТО) посідає ключове місце в зовнішній політиці та політиці безпеки європейських нейтральних країн. Аналізуючи причини вибору нейтралітету можна зробити висновок, що цей вибір був продиктований, у першу чергу, зовнішньополітичними чинниками:

- нейтралітет Ірландії (з 1938 р.) обумовлений намаганням дистанціюватися від Великої Британії;
- нейтралітет Фінляндії (з 1955 р.) обумовлений її геополітичним розташуванням, та великою довжиною кордонів із Росією, до складу якої вона входила до 1918 року;
- нейтралітет Швейцарії (з 1815 р.) обумовлений намаганням зберегти єдність держави;
- нейтралітет Австрії (з 1955 р.) обумовлений бажанням стати суверенною державою та позбавитися іноземних військових баз.

3. Підтримка позиції нейтралітету/позаблоковості такими країнами, як Австрія, Швеція, Фінляндія, Ірландія у сучасних умовах створює для урядів цих країн суттєві проблеми як юридичного, так і етичного плану. Для країн ЄС загроза безпосереднього воєнного нападу, який загрожував би їхній територіальній цілісності є неактуальною (не в останню чергу через те, що більшість країн-членів ЄС є водночас членами НАТО). Тому поняття нейтралітету, пов'язане з неучастю у війнах, втрачає практичний зміст, а нейтральний статус названих країн значною мірою стає даниною підтримці історичних традицій.

4. Проголосивши нейтралітет, держави на кілька десятиліть перетворилися на буферні зони між двома військово-політичними блоками і фактично зникли з європейської політики як впливові гравці. Разом з тим, саме політика нейтралітету дала змогу вирішити свої питання з державним суверенітетом, економічними реформами, досягти відповідного розвитку економіки, ліквідували іноземні військові бази (цей маневр досить вдало використали Австрія та Фінляндія). Отже, аналізуючи зміни в підходах нейтральних країн Європи до забезпечення безпеки, можна зробити висновок стосовно суттєвої трансформації політики нейтралітету та, фактично, відмови від політичної автономії на користь дедалі активнішої участі в регіональних і глобальних процесах. Усі європейські нейтральні країни не намагаються попри все зберегти нейтралітет, якого дотримувалися в тій формі, в якій він існував протягом тривалого часу, навпаки, вони намагаються якомога ефективніше використати його у нових умовах, наповнюючи його новим змістом, адаптуючи його до нових реалій міжнародного життя. Можливі такі варіанти політики безпеки нейтральних чи позаблокових країн на перспективу:

- підтримка існуючого нейтрального статусу;
- відхід від політики нейтралітету, інтеграція в структури безпеки ЄС, але поза рамками НАТО;
- відмова від нейтрального статусу, вступ до НАТО, курс на повну інтеграцію до євроатлантичних структур безпеки.

Список використаної літератури

1. Кружков В. Н. 200 лет без войн. Швейцарский нейтралитет в новом веке / В. Н. Кружков, О. К. Марков // – М : Международная жизнь, 2002. – № 8. – С. 23-26.
2. Marvin A. Neutralität der Schweiz [Online-Ressource] // GeschichteWissen. – URL: <http://geschichte-wissen.de/politik/602-neutralitaet-der-schweiz.html>. – Titelbild.
3. Бараш Ю., Їжак О., Мерніков Г. Європейський нейтралітет і невизначеність України: Монографія. Під ред. д-ра техн. наук, професора А. І. Шевцова – Дніпропетровськ : ДФ НІСД, 2002. – 166 с.
4. Манжолла В. А., Вдовенко В. М. Нейтралітет та позаблоковість у європейській системі міжнародних відносин: Монографія. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. – 167 с.
5. Килимник Ю. Форпости реального миру. У пошуках гарантій безпеки для України [Електронний ресурс] // День. Світові дискусії. – № 158. – 8 вересня. – 2009. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/svitovi-diskusiyi/forposti-realnogo-miru>. – Назва з екрану.
6. Stourzh G. Österreichs Weg zum Staatsvertrag und zur Neutralität [Online-Ressource] // Forum politische Bildung. – Innsbruck/Wien. – 2004. – S. 7-20. – URL: <http://www.disserscat.com/content/postoyannyi-neutralitet-avstrii>. – Titelbild.
7. Gehler Machael Finis Neutralität? Historische und politische Aspekte im europäischen Vergleich: Irland, Finnland, Schweden, Schweiz und Österreich // Discussion Paper. Zentrum für Europäische Integrationsforschung. Rheinische Friedrich Wilhelms-Universität Bonn. – 2001. – 110 s.
8. Hauser Gunther Österreichs Sicherheitspolitik zwischen Neutralität und Solidarität (I) [Online-Ressource] // Österreichs Bundesheer. – URL: <http://www.bmlv.gv.at/truppendienst/ausgaben/artikel.php?id=317>. – Titelbild.
9. Hauser Gunther Die Partnerschaft für den Frieden und das Österreichische Bundesheer (II) [Online-Ressource] // Österreichs Bundesheer. – URL: <http://www.bmlv.gv.at/truppendienst/ausgaben/artikel.php?id=318>. – Titelbild.
10. Luif Paul Zehn Thesen für österreichischen Neutralität. Gravierende Fehldeutungen der EU-Entwicklung [Online-Ressource] // Neue Zürcher Zeitung. – 29. August. 2000. – S. 5-13. – URL: http://www.eduhi.at/dl/Originaltext_Neutraliteat_Paul_Luif.pdf. – Titelbild.
11. Кружков В. А. Постоянный нейтралитет Австрии: становление, трансформация и перспективы [Электронный ресурс] // Научная электронная библиотека. Исторические науки. – автореф. дис. на стиск. уч. степ. канд. ист. н. специальность 07.00.03 – Всеобщая история (новая и новейшая) / В. А. Кружков; науч. рук. А. А. Ахтамзян; Московский государственный институт международных отношений (Университет) МИД России. – М., 2009. – 28 с. – Режим доступа: <http://www.disserscat.com/content/postoyannyi-neutralitet-avstrii>. – Загл. с экрана.
12. Кружков В. А. Что такое австрийский нейтралитет [Электронный ресурс] // Новый Венский журнал. Исторические материалы. – Режим доступа: http://www.russianvienna.com/index.php?option=com_content&view=article&id=749:2010-10-19-17-09-11&Itemid=396. – Загл. с экрана.
13. Dieschwedische Aussenpolitik. Tatsachen [Online-Ressource] // Sweden.se. The official gateway to Sweden. – 3 S. – URL: http://www.brunnvalla.ch/schweden/Die_schwedische_Aussenpolitik_TS18r.pdf. – Titelbild.
14. Пашков М. Шведська модель безпеки: миролюбний, добре озброєний нейтралітет // Національна безпека і оборона. – 2009. – № 1. – С. 40-43.

15. Мельник О., Клименко В. Нейтралітет у євроатлантичному вимірі: історія та сучасність // Національна безпека та оборона. – 2012. – № 2-3. – С. 38-44.
16. Мельник О., Чернова А. Нові виклики та загрози вимагають нових підходів до оборони: досвід Швеції // Національна безпека і оборона. – 2009. – № 1. – С. 30-36.
17. Гончаренко О., Лисицин Е. Позаблоковість України: можливі втрати і здобутки [Електронний ресурс] // Інтернет-холдинг Олега Соскіна. – Режим доступу: <http://soskin.info/ea/2002/1/20020180.html>. – Назва з екрану.
18. Антошкін В., Цвірова В. Трансформації концепції нейтралітету та позаблоковості європейських країн в умовах глобалізації // Стратегічні пріоритети. – № 2 (27). – 2013. – С. 161-167
19. Zwischen Integration und Autonomie – Finnland in der EU [Online-Ressource] // Finnland ruft. Zwischen Integration und Autonomie. – URL: <http://finnland-ruft.de/geschichte-politik-wirtschaft/zwischen-integration-und-autonomie-finnland-in-der-eu/>. – Titelbild.
20. Бовал В. Будут ли Швеция и Финляндия в НАТО? [Электронный ресурс] // Военное обозрение (Военный архив. Армии мира). – Режим доступа: <http://topwar.ru/33690-budut-li-shveciya-i-finlyandiya-v-nato.html>. – Загл. с экрана.
21. Семушин Д. Военный союз Швеции и Финляндии: реальность на границах России [Электронный ресурс] // Регнум. – Режим доступа: <http://www.regnum.ru/news/polit/1901644.html>.
22. Российско-украинский конфликт вынуждает Финляндию и Швецию сближаться с НАТО [Электронный ресурс] // Delfi. – Режим доступа: <http://ru.delfi.lt/abroad/global/rossijsko-ukrainskij-konflikt-vynuzhdaet-finlyandiya-i-shveciya-sblizhatsya-s-nato.d?id=65706330#ixzz3VFv2OM6L>.
23. «Стремительный мангуст-2015»: в Норвегии начались противолодочные учения НАТО. Участвует и Швеция, которая не входит в альянс [Электронный ресурс] // News.ru. – 4. 05. 2015. – Режим доступа: <http://www.newsru.com/world/04may2015/mongoose.html>. – Название с экрана.
24. Нейтралитет не спасает страны Скандинавии от агрессии России [Электронный ресурс] // Rzeczpospolita. – Режим доступа: <http://zn.ua/WORLD/neutralitet-ne-spasaet-strany-skandinavii-ot-agressii-rossii-rzeczpospolita-170683.html>.
25. Silke Bigalke Ende der Neutralität [Online-Ressource] // Süddeutsche Zeitung. – 29. 08. 2014. – URL: <http://www.sueddeutsche.de/politik/skandinavien-in-der-ukraine-krise-das-ende-der-neutralitaet-1.2106840>. – Titelbild.
26. Wyssuwa M. Ohne Nato gegen Russland [Online-Ressource] // Frankfurter Allgemeine Politik. – URL: <http://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/europa/schweden-und-finnland-gegen-russland-ohne-nato-12910513.html>. – Titelbild.
27. Полтораков О. Стратегія зовнішньої безпеки Ірландії: від геополітики до геоeкономіки [Електронний ресурс] // Євроатлантика. – Режим доступу: http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=74730&print=Y. – Назва з екрану.
28. Мельник Н. А. Концепт нейтралітету: теоретичні засади та особливості трансформації в біполярному і постбіполярному світі // Науковий вісник Дипломатичної академії України: Зб. наук. праць. – 2004. – Вип. 10. – Ч. II. – С. 342-356.

FEATURES OF FORMATION NEUTRALITY IN THE FOREIGN POLICY OF THE EUROPIAN COUNTRIES

Dyrda A.

Ph. D. Student of the Department of the Regional geography Institute of International Relations of Kyiv National Taras Shevchenko.

Supervisor: Ph. D., Doctor of Political Sciences, Professor Pavlo M. Ignatieff.

Abstract. *The article deals features of the origin, formation and evolution of neutrality in foreign policy of European states. Disclosed the relationship between foreign policy tenets at different historical stages and the main parameters of the international system in terms of its evolution. Attention is also focused on the features of the neutrality acquisition of the European powers. Voluntary or forced neutrality such status was particularly noticeable at the turn of the 1980s-1990s. when in formation of a new system of international relations neutral countries an opportunity to review the foreign policy concept and independently determine their place and role in European and global security architecture. In particular, the article analyzes the process of acquisition of neutral states membership in the UN, the EU and the development of cooperation with NATO. Therefore, the object of scientific analysis were also theoretical principles of the foreign policy of these states, which substantially modified in the context of changes in the international arena.*

Key words: *neutrality, non-alignment, non «cold war», NATO, EU, security.*

Referances

1. Kruzhkov V. N. 200 let bez voyn. Shveytsarskiy neytralitet v novom veke / V. N. Kruzhkov, O. K. Markov // – M: Mezhdunarodnaya zhizn, 2002. – № 8. – S. 23-26.
2. Marvin A. Neutralität der Schweiz [Online-Ressource] // GeschichteWissen. – URL: <http://geschichte-wissen.de/politik/602-neutralitaet-der-schweiz.html>. – Titelbild.
3. Barash Yu., Yizhak O., Mernikov G. Evropeyskiy neytralitet I neviznacheniya UkraYini: Monografiya. Pid red. d-ra tehn. nauk, profesora A. I. Shevtsova – Dnipropetrovsk : DF NISD, 2002. – 166 s.
4. Manzhola V. A., Vdovenko V. M. Neytralitet ta pozablokovist' u yevropeys'kiy systemi mizhnarodnykh vidnosyn: Monografiya. – K. : Vydavnycho-polihrafichnyy tsentr «Kyyivs'kyy universytet», 2007. – 167 s.
5. Kylymnyk Yu. Forposty real'noho myru. U poshukakh harantiy bezpeky dlya Ukrayiny [Elektronnyy resurs] // Den'. Svitovi diskusiyi. – № 158. – 8 veresnya. – 2009. – Rezhym dostupu: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/svitovi-diskusiyi/forposti-realnogo-miru>. – Nazva z ekranu.
6. StourzhG. Österreichs Weg zum Staatsvertrag und zur Neutralität [Online-Ressource] // Forum politische Bildung. – Innsbruck/Wien. – 2004. – S. 7-20. – URL: <http://www.dissercat.com/content/postoyannyi-neitralitet-avstrii>. – Titelbild.
7. Gehler Machael Finis Neutralität? Historische und politische Aspekte im europäischen Vergleich: Irland, Finnland, Schweden, Schweiz und Österreich // Discussion Paper. Zentrum für Europäische Integrationsforschung. Rheinische Friedrich Wilhelms-Universität Bonn. – 2001. – 110 S.
8. Hauser Gunther Österreichs Sicherheitspolitik zwischen Neutralität und Solidarität (I) [Online-Ressource] // Österreiches Bundesheer. – URL: <http://www.bmlv.gv.at/truppendienst/ausgaben/artikel.php?id=317>. – Titelbild.
9. Hauser Gunther Die Partnerschaft für den Frieden und das Österreichische Bundesheer (II) [Online-Ressource] // Österreiches Bundesheer. – URL: <http://www.bmlv.gv.at/truppendienst/ausgaben/artikel.php?id=318>. – Titelbild.
10. Luif Paul Zehn Thesen für österreichischen Neutralität. Gravierende Fehldeutungen der EU-Entwicklung [Online-Ressource] // Neue Zürcher Zeitung. – 29. August. 2000. – S. 5-13. – URL: http://www.eduhi.at/dl/Originaltext_Neutraliteat_Paul_Luif.pdf. – Titelbild.
11. Kruzhkov V. A. Postoyannyiy neytralitet Avstrii: stanovlenie, transformatsiya i perspektivy [Elektronnyiy resurs] // Nauchnaya elektronnyaya biblioteka. Istoricheskie nauki. – avtoref. dis. na stisk. uch. step. kand. ist. n. spetsialnost 07.00.03 – Vseobshchaya istoriya (novaya i noveyshaya) / V. A. Kruzhkov; nauch. ruk. A. A. Ahtamzyan; Moskovskiy gosudarstvennyiy institut mezhdunarodnyih otnosheniy (Universitet) MID Rossii. – M., 2009. – 28 s. – Rezhim dostupa: <http://www.dissercat.com/content/postoyannyi-neitralitet-avstrii>. – Zagl. s ekrana.

12. Kruzhkov V. A. Chto takoe avstriyskiy neytralitet [Elektronnyy resurs] // Novyy Venskiy zhurnal. Istoricheskie materialy. – Rezhim dostupa: http://www.russianvienna.com/index.php?option=com_content&view=article&id=749:2010-10-19-17-09-11&Itemid=396. – Zagl. s ekrana.
13. Dieschwedische Aussenpolitik. Tatsachen [Online-Ressource] // Sweden.se. TheofficialgatewaytoSweden. – 3 S. – URL: http://www.brunnvalla.ch/schweden/Die_schwedische_Aussenpolitik_TS18r.pdf. – Titelbild.
14. Pashkov M. Shveds'ka model' bezpeky: myrolyubnyy, dobre ozbroyenyy neytralitet // Natsional'na bezpeka i oborona. – 2009. – № 1. – S. 40-43
15. Mel'nyk O., Klymenko V. Neytralitet u yevroatlantychnomu vymiri: istoriya ta suchasnist' // Natsional'na bezpeka ta oborona. – 2012. – № 2-3. – S. 38-44.
16. Mel'nyk O., Chernova A. Novi vyklyky ta zahrozy vymahayut' novykh pidkhodiv do oborony: dosvid Shvetsiyi // Natsional'na bezpeka i oborona. – 2009. – №1. – S. 30-36.
17. Honcharenko O., Lysytsyn E. Pozablokovist' Ukrayiny: mozhyvi vtraty i zdobutky [Elektronnyy resurs] // Internet-kholdynh Oleha Soskina. – Rezhym dostupu: <http://soskin.info/ea/2002/1/20020180.html>. – Nazva z ekrana.
18. Antoshkin V., Tsvirova V. Transformatsiyi kontseptsiyi neytralitetu ta pozablokovosti yevropeys'kykh krayin v umovakh hlobalizatsiyi // Stratehichni priorityety. – № 2 (27). – 2013. – S. 161-167
19. Zwischen Integration und Autonomie – Finnland in der EU [Online-Ressource] // Finnland ruft. Zwischen Integration und Autonomie. – URL: <http://finland-ruft.de/geschichte-politik-wirtschaft/zwischen-integration-und-autonomie-finnland-in-der-eu/>. – Titelbild.
20. Boval V. Budut li Shvetsiya i Finlyandiya v NATO? [Elektronnyy resurs] // Voennoe obozrenie (Voennyiy arhiv. Armii mira). – Rezhim dostupa: <http://topwar.ru/33690-budut-li-shveciya-i-finlyandiya-v-nato.html>. – Zagl. s ekrana.
21. Semushin D. Voennyisoyuz Shvetsii i Finlyandii: realnostnagranitsah Rossii [Elektronnyy resurs] // Regnum. – Rezhim dostupu: <http://www.regnum.ru/news/polit/1901644.html>
22. Rossiysko-ukrainskiy konflikt vyinuzhdaet Finlyandiyyu i Shvetsiyu sblizhatsyas NATO [Elektronnyy resurs] // Delfi. – Rezhim dostupu: <http://ru.delfi.lt/abroad/global/rossijsko-ukrainskij-konflikt-vynuzhdaet-finlyandiyyu-i-shveciyu-sblizhatsya-s-nato.d?id=65706330#ixzz3VFv2OM6L>.
23. «Stremitelnyy mangust – 2015»: v Norvegiy nachalis protivolodochnyye ucheniya NATO. Uchastvuet i Shvetsiya, kotoraya ne vkhodit v alyans [Elektronnyy resurs] // News.ru. – 4. 05. 2015. – Rezhim dostupa: <http://www.newsru.com/world/04may2015/mongoose.html>. – Nazvanie s ekrana.
24. Neytralitet ne spasayet stranyi Skandinavii ot agressii Rossii [Elektronnyy resurs] // Rzeczpospolita. – Rezhim dostupu: <http://zn.ua/WORLD/neytralitet-ne-spasaet-stranyi-skandinavii-ot-agressii-rossii-rzeczpospolita-170683.html>.
25. Silke Bigalke Ende der Neutralität [Online-Ressource] // Süddeutsche Zeitung. – 29. 08. 2014. – URL: <http://www.sueddeutsche.de/politik/skandinavien-in-der-ukraine-krise-das-ende-der-neutralitaet-1.2106840>. – Titelbild.
26. Wyssuwa M. Ohne Nato gegen Russland [Online-Ressource] // Frankfurter Allgemeine. Politik. – URL: <http://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/europa/schweden-und-finnland-gegen-russland-ohne-nato-12910513.html>. – Titelbild.
27. Poltorakov O. Strategiya zovnishnoi politiki Irlandii: vid geopolitiki do geoekonomiki [Elektr. resurs] // Evroatlantika. – Rezhim dostupu: http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=74730&print=Y. – Nazva z ekrana.
28. Mel'nyk N.A. Kontsept neytralitetu: teoretychni zasady ta osoblyvosti transformatsiyi v bipolyarnomu i post-bipolyarnomu sviti // Naukovyy visnyk Dyplomatychnoyi akademiyi Ukrayiny: Zb. nauk. prats'. – 2004. – Vyp. 10. – Ch. II. – S. 342-356.

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ НЕЙТРАЛИТЕТА ВО ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКЕ ЕВРОПЕЙСКИХ СТРАН

Дирда А. А.

Аспирантка кафедры страноведения Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

Научный руководитель: доктор политических наук, профессор П. Н. Игнатъев.

Аннотация. В статье рассматриваются особенности возникновения, формирования и эволюции нейтралитета во внешней политике европейских государств. Раскрыто взаи-

мозависимость между внешнеполитическими постулатами на разных исторических этапах и основными параметрами международной системы в разрезе ее эволюции. Внимание сосредоточено также на особенностях приобретения европейскими государствами нейтралитета. Добровольное или вынужденное приобретение такого статуса особо ощутимым стало на рубеже 1980-1990-х гг., когда в период формирования новой системы международных отношений нейтральные страны получили возможность пересмотреть внешнеполитические концепции и самостоятельно определить. В частности, в статье проанализирован процесс вступления нейтральных государств ООН, ЕС и развитие сотрудничества с НАТО. Поэтому объектом научного анализа также стали теоретические основы внешней политики указанных государств, которые существенно модифицировались в контексте произошедших изменений на международной арене.

Ключевые слова: *нейтралитет, внеблоковость, неприсоединение, «холодная война», НАТО, ЕС, безопасность.*